

„Oś IV PROW 2007 – 2013 – Lokalne Grupy Działania i Lokalne Strategie Rozwoju”

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Warszawa 2009

SPIS TREŚCI

1.	WSTĘP	3
2.	REALIZACJA PODEJŚCIA LEADER W POLSCE	4
2.1.	Obszar LGD.....	7
2.2.	Liczba mieszkańców	7
2.3.	Budżet LGD.....	9
2.4.	Forma prawna LGD	9
2.5.	Struktura organów decyzyjnych LGD.....	10
3.	REALIZACJA PODEJŚCIA LEADER W WOJEWÓDZTWACH	11
3.1	Założenia metodyczne	11
3.2	Obszar działania LGD.....	12
3.3	Struktura lokalnych grup działania.....	13
3.4	Struktura organu decyzyjnego LGD	17
3.5	Cele lokalnych strategii rozwoju.....	18
3.6	Innowacyjność w lokalnych strategiach rozwoju	21
3.7	Współpraca międzynarodowa i międzyregionalna	24
3.8	Budżety Lokalnych Grup Działania	25
3.8.1	Odnowa i rozwój wsi.....	26
3.8.2	Małe projekty	27
3.8.3	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.....	28
3.8.4	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.....	29
3.8.5	Charakterystyka wybranych budżetów	30

1. WSTĘP

Z chwilą przystąpienia do UE Polska zyskała możliwość udziału we wspólnotowej polityce rozwoju obszarów wiejskich. W latach 2004 – 2006 z udziałem środków wspólnotowych realizowane były dwa programy: Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 (PROW 2004 - 2006) oraz Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004 - 2006” (SPO ROL). Jednym z wielu działań wdrażanych w ramach SPO ROL był Pilotażowy Program Leader+ (PP Leader+). Jego celem było pobudzenie aktywności środowisk wiejskich i ich zaangażowanie w tworzenie oraz realizację lokalnych strategii rozwoju. Dzięki PP Leader+, w latach 2004 - 2006 powstało 149 Lokalnych Grup Działania (LGD), które swą działalnością objęły obszar zamieszkały przez blisko 7 mln osób.

W obecnej perspektywie finansowej (lata 2007 – 2013), polityka rozwoju obszarów wiejskich w Polsce realizowana jest poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007 - 2013), którego łączny budżet wynosi 17,2 mld euro, z czego 13,2 mld euro pochodzi z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

PROW 2007 - 2013 obejmuje 4 osie priorytetowe:

1. Oś I: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego (tzw. oś gospodarcza);
2. Oś II: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich (tzw. oś środowiskowa);
3. Oś III: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej (tzw. oś społeczna);
4. Oś IV: Leader

Doświadczenia krajów członkowskich Unii Europejskiej w zakresie inicjatywy Leader pozwoliły na wprowadzenie do polityki rozwoju obszarów wiejskich podejścia Leader. Podejście Leader polega na powierzeniu oddolnie tworzonym partnerstwom – lokalnym grupom działania, opracowania i bezpośredniego wdrażania lokalnych strategii rozwoju (LSR). Podejście Leader pozwala na wzmocnienie samorządności, formułowanie potrzeb i celów rozwoju poprzez odwołanie się do miejscowych warunków oraz powierzenie organizacjom o charakterze pozarządowym wdrażania przygotowanych strategii. Leader daje również możliwość współpracy (także międzynarodowej) pomiędzy LGD oraz tworzenia sieci partnerstw lokalnych celem poprawy efektywności podejmowanych działań, m. in. poprzez upowszechnienie rozwiązań innowacyjnych.

Podejściem Leader w ramach działania 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” wdrażane są operacje odpowiadające warunkom przyznania pomocy dla działania: „Odnowa i rozwój wsi”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. Ponadto realizowane są tzw. małe projekty, tj. operacje wykraczające poza zakres wymienionych wyżej działań, lecz zgodne z celem głównym osi III, którym jest poprawa życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej. Lokalne grupy działania, zarówno nowoutworzone jak i działające w latach wcześniejszych, opracowały dla obszaru swojej działalności lokalne strategie rozwoju. Strategie te mogą dotyczyć spójnych terytorialnie

obszarów wiejskich (gmin wiejskich, gmin miejsko - wiejskich z wyłączeniem miast liczących powyżej 20 tys. mieszkańców oraz gmin miejskich, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców), które zamieszkuje co najmniej 10 tys. osób i nie więcej niż 150 tys. osób.

2. REALIZACJA PODEJŚCIA LEADER W POLSCE

W niniejszym rozdziale przedstawiono ogólne dane na temat lokalnych grup działania wybranych do realizacji lokalnych strategii rozwoju, pochodzące z systemu monitorowania PROW 2007 – 2013 i dotyczące:

- liczby członków LGD;
- udziału poszczególnych sektorów w LGD;
- formy prawnej, którą wybrały LGD;
- liczby odrzuconych LGD;
- obszaru objętego LSR;
- liczby ludności objętej LSR;
- liczby gmin objętych LSR
- budżetu.

We wrześniu 2008 r., w ramach PROW 2007 – 2013 rozpoczęto nabór wniosków dla działań osi IV Leader. Łącznie do samorządów województw wpłynęły 344 wnioski o wybór LGD do realizacji LSR. W wyniku przeprowadzonej oceny, do udziału w PROW 2007 – 2013 wybrano 338 LGD, w tym 120 grup, które uczestniczyły uprzednio w PP Leader+. Podstawowe informacje na temat realizacji podejścia Leader w poszczególnych województwach przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Lokalne grupy działania wybrane do realizacji lokalnych strategii rozwoju w ramach osi IV Leader

L.p.	Województwo	Liczba LGD	Ludność zamieszkująca obszar działania LGD (w tys.)	Powierzchnia objęta LSR (w km ²)
1.	Dolnośląskie	19	1 084,08	15 934,24
2.	Kujawsko - pomorskie	20	1 010,05	16 763,00
3.	Lubelskie	26	1 285,96	24 481,36
4.	Lubuskie	10	567,42	12 650,49
5.	Łódzkie	20	673,44	11 080,80
6.	Małopolska	39	1 880,17	13 691,09
7.	Mazowieckie	35	1 726,17	30 070,85
8.	Opolskie	12	677,98	8 893,17
9.	Podkarpackie	31	1 418,95	19 405,23
10.	Podlaskie	16	657,50	18 329,62
11.	Pomorskie	16	912,64	19 009,38
12.	Śląskie	15	895,79	7 686,16
13.	Świętokrzyskie	19	884,85	12 147,16
14.	Warmińsko-mazurskie	14	753,05	22 329,00
15.	Wielkopolskie	31	1 688,44	25 238,83
16.	Zachodniopomorskie	15	760,70	20 525,32
RAZEM		338	16 877,18	278 235,70

Źródło: Opracowanie własne

Najwięcej, 39 lokalnych grup, zostało wybranych w województwie małopolskim, nieco mniej, czyli 35 w województwie mazowieckim oraz po 31 w województwie wielkopolskim i województwie podkarpackim. Najmniej grup funkcjonuje w województwie lubuskim - 10. Najwięcej nowych grup w stosunku do już istniejących powstało w województwach lubelskim, mazowieckim, opolskim oraz podkarpackim. W wymienionych województwach liczba nowych LGD jest ponad dwukrotnie wyższa od liczby uczestniczących w PP Leader+.

Warto też podkreślić, że w Polsce jest 18 LGD działających na obszarze więcej niż jednego województwa. Większość z nich jest zlokalizowana w zachodniej i północnej części Polski. Najwięcej LGD międzywojewódzkich ma swoją siedzibę w województwie lubuskim, są to aż cztery grupy spośród działających tam dziesięciu. LGD międzywojewódzkie nie działają na obszarze województw: zachodniopomorskiego, śląskiego, podkarpackiego, lubelskiego i warmińsko-mazurskiego.

Rysunek 1. Lokalne grupy działania w Polsce

Źródło: Opracowanie własne

2.1. Obszar LGD

Polskie LGD obejmują 278 235,7 km² powierzchni kraju, co stanowi 93,22 % obszaru uprawnionego do korzystania z wsparcia ze środków PROW 2007 - 2013. Średnia powierzchnia objęta jedną lokalną strategią obejmuje 823,18 km². Ponad połowę terytorium objętego LSR stanowi obszar działalności nowoutworzonych LGD.

2.2 Liczba mieszkańców

Zgodnie z przepisami PROW 2007 - 2013 lokalne strategie rozwoju powinny być realizowane na obszarze liczącym od 10 tys. mieszkańców do 150 tys. mieszkańców. Warunek ten ma na celu z jednej strony – zapewnienie „lokalnego” charakteru podejścia Leader, z drugiej zaś – zapewnienie odpowiedniego potencjału dla realizacji strategii. Na potrzeby niniejszego opracowania LGD podzielono na 3 kategorie:

- grupy małe: od 10 tys. do 50 tys. mieszkańców;
- grupy średniej wielkości: ponad 50 tys. do 100 tys. mieszkańców;
- grupy duże: ponad 100 tys. do 150 tys. mieszkańców.

Do kategorii grup małych zalicza się 187 grup, czyli 55 % wszystkich polskich LGD. Warto podkreślić, iż w tej kategorii znajdują się 133 nowopowstałe grupy. Tak więc wśród grup uczestniczących w PP Leader+ grupy małe stanowią ok. 46%, podczas gdy wśród nowoutworzonych, do kategorii małych zalicza się ponad 61 % LGD. Sugeruje to, iż wcześniej istniejące grupy były lepiej przygotowane do działania w większej skali i świadome korzyści, jakie z tego wynikają.

W tym miejscu warto przypomnieć, iż większy zasięg terytorialny wdrażanej strategii jest równoznaczny z większym budżetem na jej realizację. Większa liczba osób objętych LSR to także gwarancja pojawienia się większej liczby ciekawych pomysłów na projekty realizowane w ramach LSR i konkurencji między nimi. Jest to również szansa na rozwijanie się inicjatyw obywatelskich i integracji społecznej a także możliwość lepszego wykorzystania powstałych w wyniku działań LGD obiektów, czy to kulturalnych, czy sportowo-rekreacyjnych. Niezależnie od zalet, jakie bezwzględnie posiadają duże grupy należy pamiętać o naczelnej zasadzie podejścia Leader, czyli spójności przestrzennej, historycznej, kulturowej, geograficznej i przyrodniczej. Ten wymóg często powoduje, że możliwe jest utworzenie grupy o nieco skromniejszych rozmiarach. Nie należy oczywiście deprecjonować małych grup, ponieważ nie w każdym regionie możliwe jest tworzenie grup dużych ze względu na liczbę mieszkańców na ich obszarze działania. Takimi obszarami są na przykład rejony górskie, gdzie mimo dość dużego obszaru, mała gęstość zaludnienia uniemożliwia objęcie przez LSR dużej liczby mieszkańców.

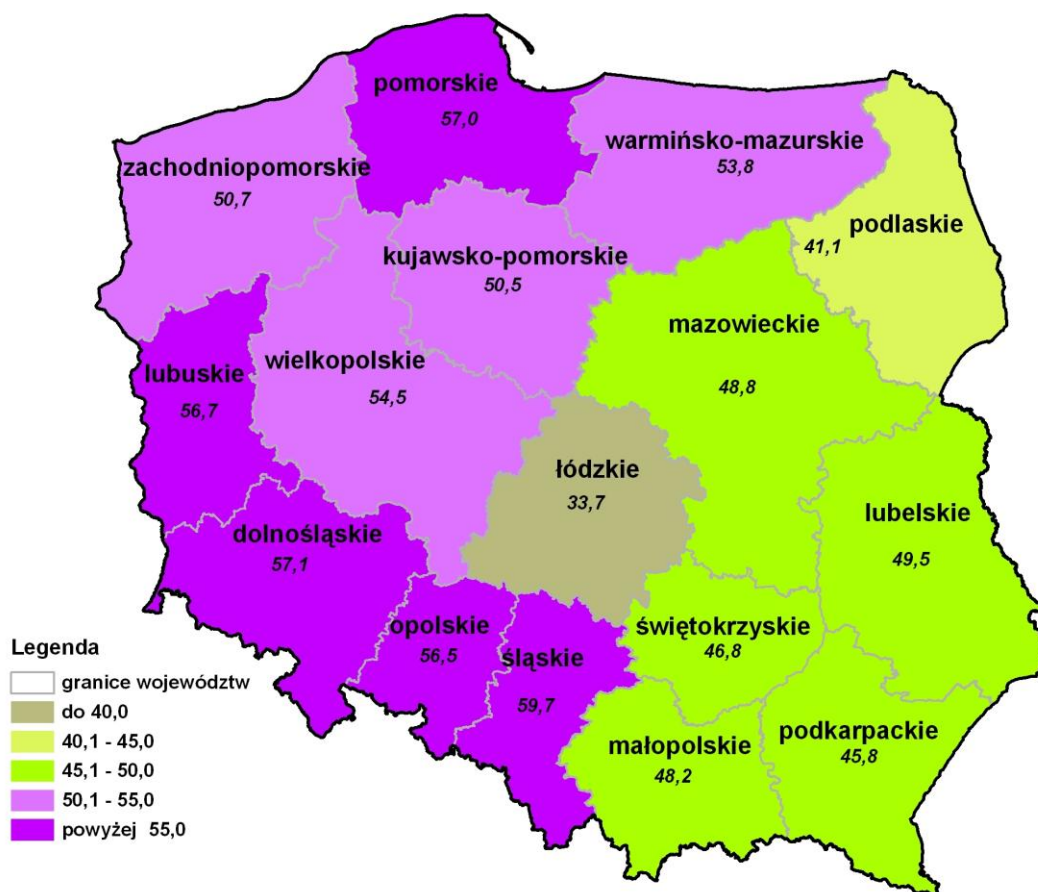
Do kategorii grup średniej wielkości zaliczyć można 140 LGD, z czego 59 to grupy istniejące wcześniej, a 81 to te nowoutworzone. Analizując ostatni przedział zauważymy, iż znalazło się tam zaledwie

11 LGD, z czego 7 to grupy istniejące a 4 to nowoutworzone. Największe grupy stanowią zaledwie 3,24 % wszystkich LGD w kraju.

Na obszarach objętych lokalnymi strategiami rozwoju zamieszkuje 16 877 180 osób, czyli 91,29 % ludności wiejskiej w Polsce i 44,27 % ogółu Polaków. Średnia liczba ludności, jaka została objęta jedną LSR to 49,93 tys. osób, czyli mieści się w pierwszym przedziale wielkości. Warto dodać, iż najwyższą średnią ze względu na wskaźnik objętych LSR mieszkańców osiągnęły grupy z województwa śląskiego (59,72 tys.), najniższą natomiast grupy z województwa łódzkiego (33,67).

Należy wskazać na pewną prawidłowość: najniższą średnią liczbą mieszkańców objętych jedną lokalną strategią rozwoju charakteryzują się województwa na wschodzie i w centrum Polski. Najwyższą średnią natomiast w województwach południowo-zachodniej i północnej Polski. W tych też województwach zlokalizowanych jest dziesięć spośród jedenastu LGD, które obejmują więcej niż 100 tys. mieszkańców. Taki układ LGD związany jest z mniejszą gęstością zaludnienia na wschodzie i w centrum, ale wiąże się to również z rozdrobnieniem wśród lokalnych grup działania. Zależności te obrazuje zamieszczony poniżej Rysunek 2.

Rysunek 2. Średnia wielkość LGD ze względu na liczbę mieszkańców objętych LSR (tys.)

Źródło: Opracowanie własne

2.3. Budżet LGD

Całkowity budżet lokalnych partnerstw wynosi 3 039 253 970,99 zł, czyli średnio 8 991 875,65 zł. Środki na wdrażanie LSR, współpracę i funkcjonowanie LGD dzielą się niemal po połowie pomiędzy nowe i istniejące LGD. W tej sytuacji warto zauważyć, że nowoutworzonych grup jest niemal dwa razy więcej, a dysponują one takimi samymi środkami jak już istniejące. Jest to zatem kolejna przesłanka, która powinna skłaniać LGD, szczególnie nowopowstałe do współpracy międzyregionalnej, aby lepiej i efektywniej wykorzystywać przyznane im środki.

2.4. Forma prawna LGD

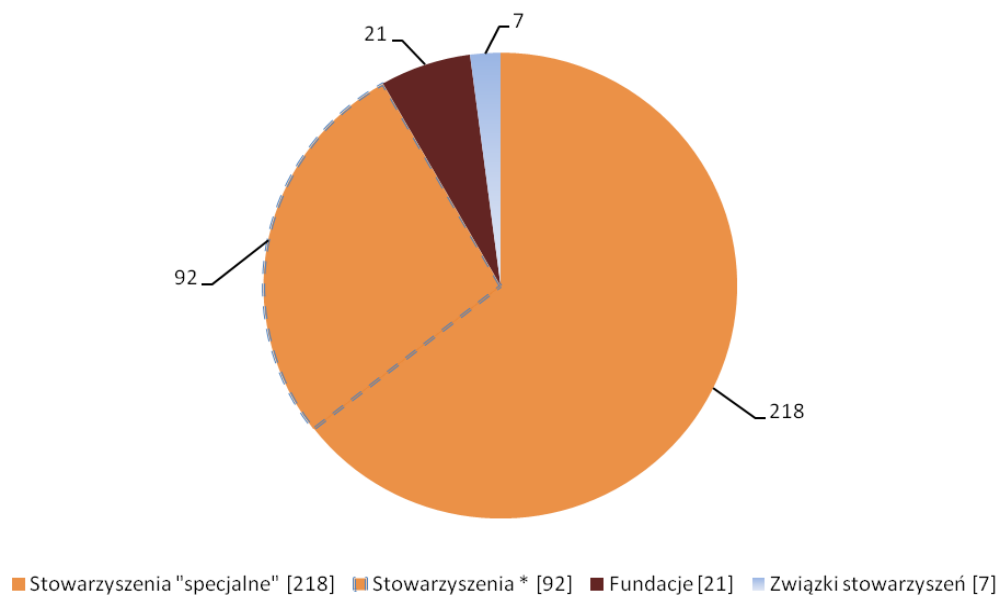
Opisywane LGD działają jako fundacje, związki stowarzyszeń, stowarzyszenia oraz „specjalne” stowarzyszenia utworzone na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427, z późn. zm.). W Schemacie II PP Leader+, LGD mogły przyjmować formy prawne fundacji, stowarzyszeń (w rozumieniu ustawy Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1998 r.), lub związków stowarzyszeń.

Istniejące LGD, chcąc ubiegać się o ponowny wybór w ramach osi IV Leader w PROW 2007 – 2013, mogły działać na podstawie wybranej wcześniej formy prawnej, przy jednoczesnym dostosowaniu się do wymogów formalnych dotyczących ich struktury. Wiele z nich skorzystało jednak z możliwości wprowadzonych w ustawie o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich i wybrały formę „specjalnego” stowarzyszenia. Było to możliwe po dokonaniu ponownej rejestracji – w przypadku fundacji i związku stowarzyszeń lub zmian w statucie - w przypadku stowarzyszeń.

Nowoutworzone grupy mogły wybrać tylko jedną formę prawną – stowarzyszenia specjalnego, dla którego podstawy prawne zostały zawarte w ustawie o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich. Nadzór nad tymi stowarzyszeniami sprawuje marszałek województwa a nie jak w przypadku innych stowarzyszeń - starosta powiatu. Ich członkami mogą być zarówno osoby fizyczne jak i prawne.

W wyniku przeprowadzonej analizy form prawnych LGD okazało się, że 310 spośród 338 wybranych grup wybrało formę stowarzyszenia. Wśród nich są 92 istniejące grupy oraz 218 nowoutworzone. Dodatkowo istnieje 21 fundacji i 7 związków stowarzyszeń.

Wykres 1. Formy prawne LGD działających w Polsce

* - wcześniej istniejące LGD, obecnie funkcjonują jako stowarzyszenia, bądź stowarzyszenia „specjalne”

Źródło: Opracowanie własne

2.5. Struktura organów decyzyjnych LGD

Każda LGD powinna określić kompetencje następujących organów: walnego zebrania członków, zarządu, organu decyzyjnego, organu kontroli oraz powołać ich skład. Ważnym zagadnieniem jest udział partnerów społecznych i gospodarczych w organie decyzyjnym LGD. Zdecydowana większość grup spełniła wymóg na wystarczającym poziomie, czyli 50 % przedstawicieli wymienionych sektorów w organie decyzyjnym. Jest to 259 LGD w tym 102 istniejących i 157 nowoutworzonych. W pozostałych 79 grupach przedstawiciele sektora społecznego i gospodarczego w organie decyzyjnym stanowią ponad 75 % składu. Warto zauważyć, że w tym przypadku przeważają nowoutworzone LGD, ponieważ taka sytuacja występuje w 61 grupach.

Należy również zwrócić uwagę na udział kobiet w radach LGD. Aż w 240 przypadkach udział kobiet w strukturach organu decyzyjnego nie przekracza 50 %. Silniejszą pozycję kobiet odnotowujemy we wcześniej istniejących LGD. Spośród 120 takich grup, w 42 kobiety przeważają w składzie organu decyzyjnego. Wśród 218 nowoutworzonych grup taka sytuacja występuje w 56 przypadkach. Wyższy wskaźnik kobiet w organie decyzyjnym LGD w istniejących LGD może wiązać się z wymogiem jaki musiał być spełniony podczas realizacji Schematu II PP Leader+. Wskazano wtedy na konieczność zapewnienia zrównoważonego składu organu decyzyjnego w zakresie płci, co oznaczało w praktyce, że przynajmniej 40 % miejsc w składzie organu decyzyjnego powinny zajmować kobiety.

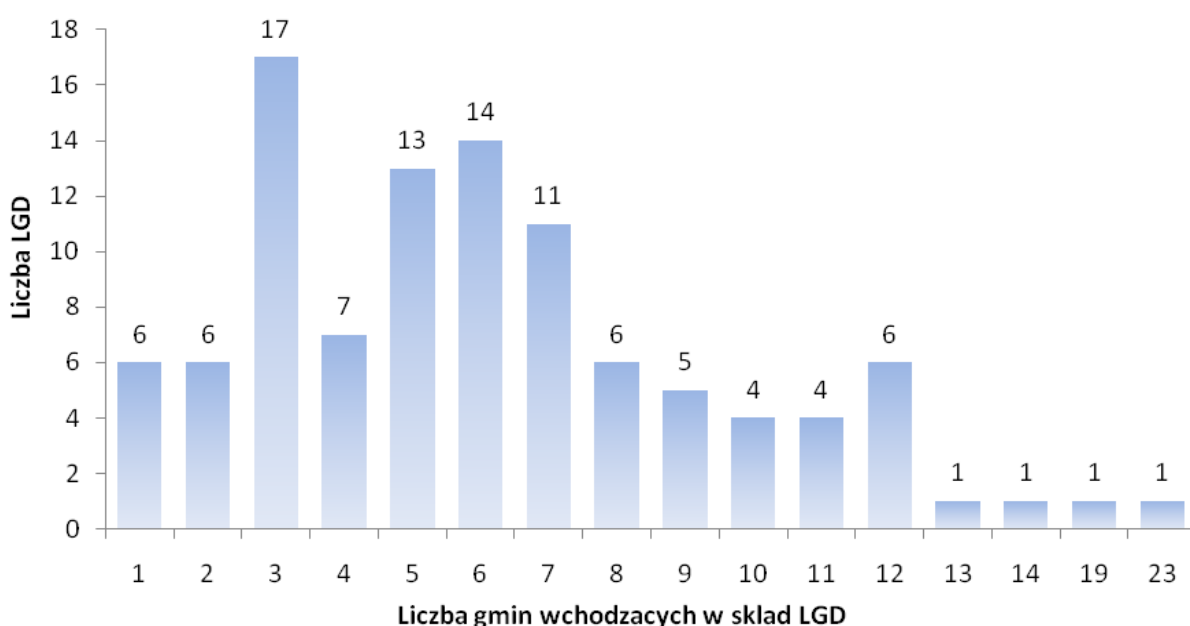
Pod względem udziału kobiet w strukturach organu decyzyjnego wyróżniają się województwa: dolnośląskie, łódzkie, pomorskie, warmińsko-mazurskie oraz zachodniopomorskie, gdzie udział kobiet wynosi od 40 % w województwie łódzkim do 67 % w województwie zachodniopomorskim.

Dodatkowo, w celu pozyskania dokładniejszych informacji, do badanej grupy lokalnych partnerstw skierowano ankietę. Ankiety zwrotne przesłało 72 LGD.

3.2 Obszar działania LGD

Obszar działania wszystkich analizowanych LGD (110) obejmował łącznie obszar 641 gmin. W 7 badanych przypadkach lokalna strategia zakłada realizację działań na obszarze międzywojewódzkim. Średnio jedna badana LSR swym zasięgiem obejmuje obszar 6 gmin, przy czym zakres ten waha się od 1 do 23 gmin.

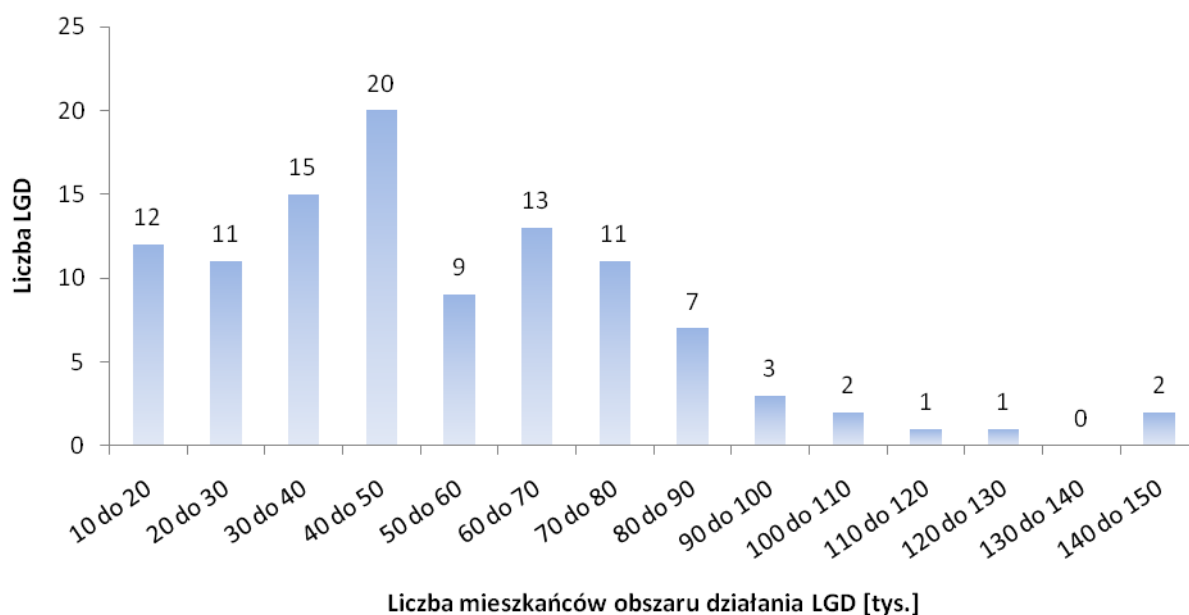
Wykres 2. Struktura LGD według liczby gmin wchodzących w skład LGD

Źródło: Opracowanie własne

Łącznie na obszarach działalności lokalnych grup działania uczestniczących w badaniu zamieszkuje 5,6 mln osób. Średnio na obszarze działalności jednej LGD zamieszkuje 52 tys. osób, przy czym wartość ta waha się w granicach od 11 tys. osób do 147 tys. osób.

Wykres 3. Struktura LGD według liczby mieszkańców obszaru działania LGD

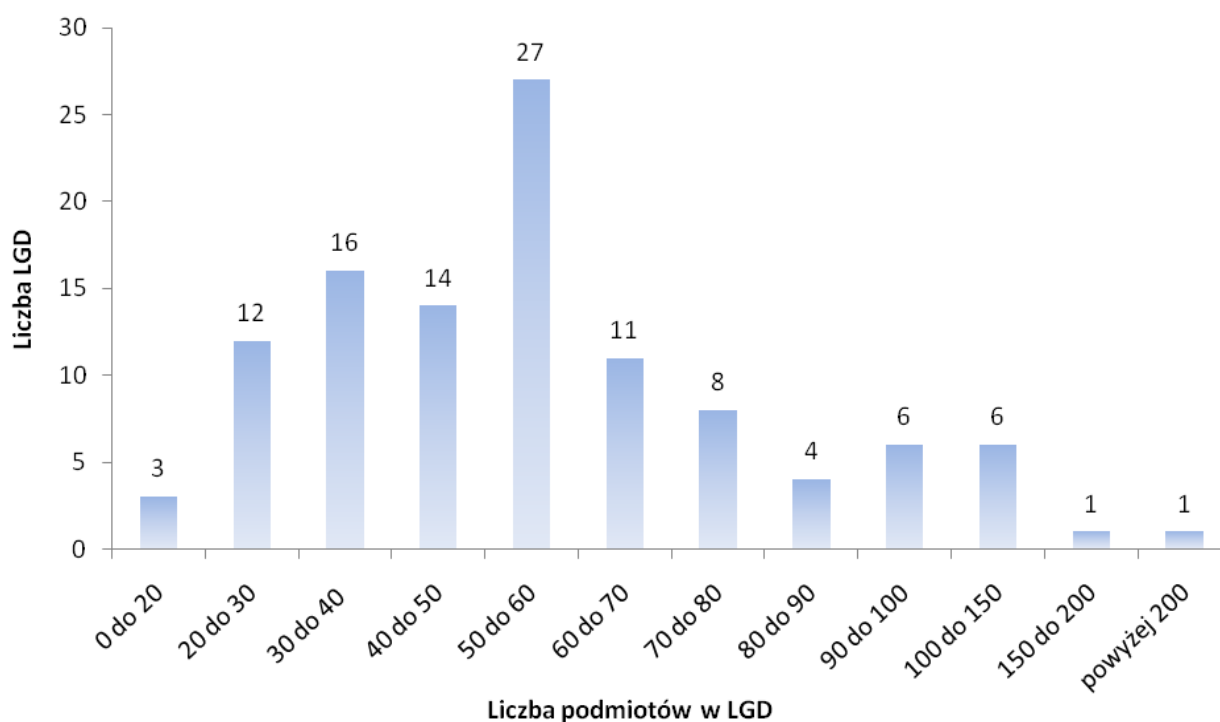
Źródło: Opracowanie własne

3.3 Struktura lokalnych grup działania

Zgodnie z przepisami wspólnotowymi (rozporządzenie Rady 1698/2005 z dnia 5 września 2005 r.), lokalna grupa działania składa się z przedstawicieli sektora publicznego, sektora społecznego i sektora gospodarczego (partnerstwo trójsektorowe).

Łącznie w skład wszystkich badanych LGD (110) wchodziło 7 060 podmiotów. Aż 67 % z nich stanowili reprezentanci sektora społecznego, reprezentanci sektora publicznego stanowili 19 %, natomiast tylko 14 % to przedstawiciele sektora gospodarczego. Średnio w skład jednego partnerstwa wchodziły 64 podmioty, przy czym ich liczebność w poszczególnych lokalnych grupach wahała się od 16 do 892 podmiotów. Rozpatrując ten element analizy należy zwrócić uwagę na kwestię form prawnych poszczególnych LGD. Większą liczbę członków posiadają LGD będące stowarzyszeniami, natomiast zdecydowanie mniejszą te, które są związkami stowarzyszeń. Takie rozróżnienie jest spowodowane tym, że członkami wspomnianych związków stowarzyszeń mogą być jedynie osoby prawne, natomiast stowarzyszeń również osoby fizyczne.

Wykres 4. Lokalne grupy działania według grup liczebności partnerów

Źródło: Opracowanie własne

Sektor społeczny

Jak wspomniano wcześniej, podmioty bądź osoby będące przedstawicielami sektora społecznego stanowiły 67 % wszystkich podmiotów wchodzących w skład badanych LGD. Liczba przedstawicieli tego sektora w strukturze poszczególnych lokalnych partnerstw była bardzo zróżnicowana. Średnio w każdej badanej LGD znajduje się 50 podmiotów z sektora społecznego, przy czym wartość ta wahała się od 7 do 819.

Dodatkowo na potrzeby niniejszej analizy dokonano podziału podmiotów sektora społecznego według następujących kategorii:

- Społeczne instytucje edukacji, sportu i kultury;
- Ochotnicze Straże Pożarne;
- Organizacje działające na rzecz młodzieży;
- Organizacje działające na rzecz kobiet;
- Rolnicy indywidualni;
- Przedstawiciele ludności;
- Pozostałe organizacje społeczne działające na rzecz rozwoju obszaru objętego strategią.

Analizę szczegółową struktury LGD przeprowadzono na podstawie badania ankietowego, w którym udział wzięło 72 LGD. Stwierdzono, iż najczęściej jako przedstawiciele sektora społecznego występowali mieszkańcy

danego obszaru (osoby fizyczne) – w 96 % LGD, natomiast najrzadziej organizacje młodzieżowe – w 26 % LGD. Szczegółowe informacje dotyczące struktury sektora społecznego przedstawia Tabela 2.

Tabela 2. Partnerzy społeczni

L.P.	Skład sektora społecznego			
	Kategoria	W ilu LGD partnerami są...	Łącznie w skład badanych LGD wchodzi...	W składzie LGD występuje średnio *...
1.	<i>Spoleczne instytucje edukacji, sportu i kultury</i>	39 [54 %]	220	5,6
2.	<i>Ochotnicze Straze Pozarne</i>	41 [57 %]	225	5,4
3.	<i>Organizacje dzialajace na rzecz mlodziezy</i>	19 [26 %]	42	2,2
4.	<i>Organizacje dzialajace na rzecz kobiet</i>	22 [30 %]	273	12,4
5.	<i>Rolnicy indywidualni</i>	34 [47 %]	288	8,4
6.	<i>Przedstawiciele ludnosci</i>	69 [96 %]	2 040	29,5
7.	<i>Pozostale organizacje spoleczne dzialajace na rzecz rozwoju obszaru objetego strategia</i>	53 [74 %]	554	10,4

*- dotyczy tych LGD, w skład których wchodził dany partner

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w ankietach

Sektor publiczny

Podmioty bądź osoby reprezentujące sektor publiczny stanowiły 19 % wszystkich podmiotów wchodzących w skład 72 badanych LGD. Podobnie jak w przypadku podmiotów z sektora społecznego, zaobserwowano znaczne zróżnicowanie pod względem reprezentacji sektora publicznego w lokalnych partnerstwach. Średnio w skład jednej LGD wchodzi 11 podmiotów publicznych, przy czym wartość ta waha się od 1 do 191.

W niniejszej analizie podmioty sektora publicznego podzielone zostały na następujące kategorie:

1. Gminy;
2. Powiaty;
3. Pozostałe podmioty reprezentujące sektor publiczny (uczelnie publiczne, samodzielne publiczne ZOZ, samorządowe instytucje kultury itd.)

Najczęściej w strukturze sektora publicznego partnerami były gminy – w 99 % LGD oraz pozostałe podmioty sektora publicznego – w 86 % LGD, natomiast powiaty jako partnerzy występowały tylko w 64 % LGD. Szczegółowe informacje dotyczące struktury sektora publicznego przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Partnerzy publiczni

L.P.	Skład sektora publicznego			
1.	Kategoria	W ilu LGD partnerami są...	łącznie w skład badanych LGD wchodzi...	W składzie LGD występuje średnio *...
2.	Gminy	71 [99 %]	444	6,2
3.	Powiaty	46 [64 %]	70	1,5
4.	Pozostałe podmioty reprezentujące sektor publiczny	62 [86 %]	547	8,8

*- dotyczy tych LGD, w skład których wchodził dany partner

Źródło: Opracowanie własne

Sektor gospodarczy

Najmniej liczną grupę w strukturze badanych LGD stanowiły podmioty bądź osoby reprezentujące sektor gospodarczy. Średnio w skład jednej badanej LGD wchodzi 9 podmiotów sektora gospodarczego, przy czym wartość ta waha się od 1 do 49.

Na potrzeby analizy podmioty sektora gospodarczego pogrupowane zostały według następujących kategorii:

- Przedsiębiorstwa i spółdzielnie;
- Gospodarstwa rolne/agroturystyczne;
- Banki;
- Pozostałe podmioty reprezentujące sektor gospodarczy.

Najczęściej sektor gospodarczy reprezentowany był przez przedsiębiorstwa i spółdzielnie – w 92 % LGD, natomiast w najmniejszym stopniu przez banki – w 17 % LGD. Szczegółowe informacje dotyczące struktury sektora gospodarczego przedstawia Tabela 4.

Tabela 4. Partnerzy gospodarczy

L.P.	Skład sektora gospodarczego			
1.	Kategoria	W ilu LGD partnerami są...	Łącznie w skład badanych LGD wchodzi...	W składzie LGD występuje średnio *...
2.	<i>Przedsiębiorstwa i spółdzielnie</i>	66 [92 %]	478	7,2
3.	<i>Gospodarstwa rolne/agroturystyczne</i>	24 [33 %]	50	2
4.	<i>Banki</i>	12 [17 %]	15	1,2
8.	<i>Pozostałe organizacje reprezentujące sektor gospodarczy</i>	20 [28 %]	129	6,4

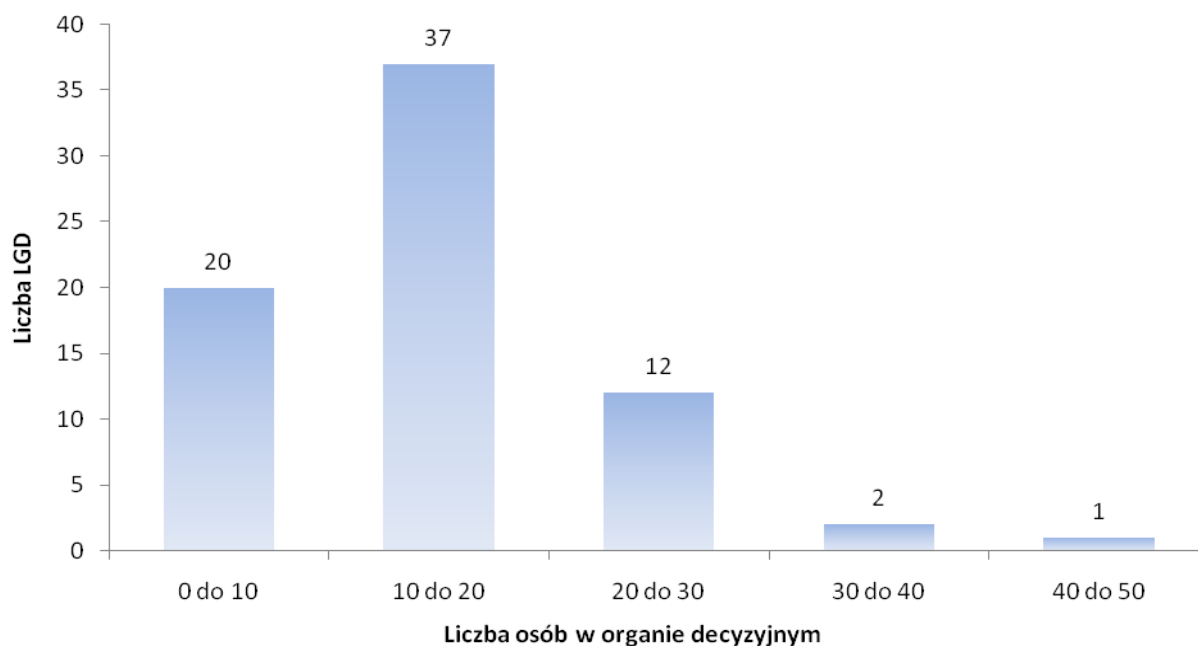
*- dotyczy tych LGD, w skład których wchodził dany partner

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w ankietach

3.4 Struktura organu decyzyjnego LGD

Informacje zawarte w ankietach wskazują, iż średnio organ decyzyjny LGD liczy 15 osób, przy czym liczebność ta wahała się od 5 do 42 osób. Strukturę LGD według liczebności organu decyzyjnego przedstawia Wykres 5.

Wykres 5. Struktura LGD według liczebności organu decyzyjnego

Źródło: Opracowanie własne

Analizując szczegółowo strukturę organu decyzyjnego LGD stwierdzono, iż w 56 % przypadków (w grupie 72 LGD) przewodniczącym organu decyzyjnego była osoba reprezentująca sektor publiczny, w 38 % przypadków była to osoba reprezentująca sektor społeczny, natomiast tylko w 6 % badanych przypadków przewodniczącym organu decyzyjnego LGD był reprezentantem sektora gospodarczego. Zastępcą przewodniczącego organu decyzyjnego LGD w 50 % przypadków była osoba reprezentująca sektor publiczny, w 41 % przypadków była osoba reprezentująca sektor społeczny, natomiast tylko w 9 % przypadków była to osoba reprezentująca sektor gospodarczy. W 4 badanych przypadkach, do dnia wyboru LGD do realizacji LSR, Prezydium organu decyzyjnego nie ukonstytuowało się, natomiast w 10 przypadkach ukonstytuowane Prezydium nie wybrało zastępcy przewodniczącego.

Analiza wskazała również, iż w 21 badanych LGD zarówno przewodniczący jak i zastępca przewodniczącego organu decyzyjnego to osoby reprezentujące sektor publiczny, w 13 LGD przewodniczący i zastępca przewodniczącego to osoby reprezentujące sektor społeczny, natomiast tylko w 2 badanych LGD zarówno przewodniczący jak i zastępca przewodniczącego byli przedstawicielami sektora gospodarczego. Dodatkowo stwierdzono, iż najczęściej (w 19 przypadkach), funkcje przewodniczącego i zastępcy przewodniczącego dzielili między sobą przedstawiciele sektora publicznego i sektora społecznego, w 4 przypadkach funkcje te pełnili przedstawiciele sektora społecznego i sektora gospodarczego, natomiast tylko w jednym LGD funkcje przewodniczącego i zastępcy przewodniczącego organu decyzyjnego LGD pełniły osoby reprezentujące sektor publiczny i sektor gospodarczy.

W 78 % badanych przypadków przewodniczącym organu decyzyjnego LGD był mężczyzna, natomiast w 22 % była kobieta. Zastępcą przewodniczącego organu decyzyjnego w 68 % przypadków został mężczyzna, natomiast w 32 % przypadków kobieta. Sytuacja, gdy zarówno przewodniczącym jak i zastępcą przewodniczącego organu decyzyjnego LGD był mężczyzna występowała w 47 % badanych przypadkach, natomiast tylko w 4% badanych przypadków zarówno przewodniczącym jak i zastępcą przewodniczącego organu decyzyjnego LGD była kobieta.

3.5 Cele lokalnych strategii rozwoju

Jak wspomniano powyżej, Leader jest podejściem wielosektorowym, przekrojowym i partnerskim umożliwiającym osiągnięcie celów osi III. Cechą Leadera jest budowanie kapitału społecznego mieszkańców poprzez ich aktywizację, polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami dzięki włączeniu lokalnych partnerstw w system zarządzania danym obszarem.

Zgodnie z wymogami dotyczącymi zakresu lokalnej strategii rozwoju, w większości przeanalizowanych dokumentów znalazły się informacje odnośnie specyficznych uwarunkowań historycznych, przyrodniczych, kulturowych i geograficznych obszaru objętego strategią. W każdym przypadku, jako specyficzne uwarunkowania, LGD wskazywały lokalny potencjał przyrodniczy, natomiast w 72 % - lokalny potencjał historyczny. Na etapie założeń metodycznych do niniejszej analizy postanowiono również sprawdzić czy i w jakim stopniu wskazany w strategiach lokalny potencjał podlega ochronie bądź

promocji. Stwierdzono, iż lokalne partnerstwa najczęściej wskazują na potrzebę ochrony i promocji specyficznych zasobów przyrodniczych (w 88 %), natomiast rzadziej odwołują się do ochrony i promocji lokalnego potencjału historycznego (w 59 %).

Zauważono, iż część LGD odwołuje się do działania na rzecz lokalnego rozwoju uwzględniając szanse jakie stwarza otoczenie zewnętrzne (tzw. „strategie otwarte”), jak również takie, które koncentrują się wyłącznie na działaniach skierowanych bezpośrednio do lokalnej społeczności bez wskazania kontekstu możliwości korzystania z zasobów zewnętrznych (turystyka, rynki zbytu, usługi itp.) – tzw. „strategie zamknięte”. W badanej grupie wyraźnie dominował typ „strategii otwartych” - 73 %, podczas gdy „strategii zamkniętych” było zaledwie 27%.

W większości analizowanych strategii cele formułowane były w sposób dość ogólny. Dlatego też w badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby niniejszej analizy poproszono LGD o wskazanie trzech (spośród sześciu) celów, jakim ma służyć realizacja opracowanej strategii. Ponadto, lokalne grupy miały możliwość wskazania, czy dana operacja stanowi cel główny, czy cel dodatkowy planowanych operacji. Wyniki badania ankietowego zawarto w Tabeli 5.

Tabela 5. Cele główne i dodatkowe zawarte w LSR

L.P.	Nazwa	Cel główny	Cel dodatkowy
		% wskazań	
1.	Rozwój turystyki i promocja regionu	58	22
2.	Rozwój infrastruktury służącej rozwojowi gospodarczemu regionu	32	11
3.	Poprawy jakości życia mieszkańców	76	10
4.	Wzrost kapitału ludzkiego	10	4
5.	Podniesienie estetyki regionu	8	7
6.	Podniesienie aktywności społecznej mieszkańców	43	18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w ankietach

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych 86 % lokalnych partnerstw jako jeden z celów strategii wskazuje na działanie zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców, przy czym dla 76 % grup cel ten jest celem głównym. Ponad połowa LGD (58 %) ma na celu głównie rozwijanie turystyki i promowanie regionu, natomiast 43 % LGD wskazuje, iż do głównych jej celów należy pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców. Stosunkowo niewiele LGD uznaje za główny swój cel działanie na rzecz podniesienia estetyki regionu – tylko 8 % badanych grup. Przedstawiając powyższe wyniki badania ankietowego należy zauważyć, iż poszczególne cele strategiczne nakładają się na siebie i tak np. podniesienie aktywności społecznej mieszkańców można traktować jako jeden z elementów rozwoju kapitału ludzkiego, zaś poprawa jakości

życia może być postrzegana jako wynik rozwoju infrastruktury, podniesienia estetyki otoczenia, rozwoju gospodarczego itd.

Analizę strategii realizowanych przez wybrane 110 LGD przeprowadzono w następujący sposób: Określono 5 typów aktywności i każdemu z nich przyporządkowano po 5 (w jednym przypadku 4) typów operacji:

1. Kultura:
 - a) Budowa bądź modernizacja obiektów kulturalnych;
 - b) Organizacja imprez i spotkań o charakterze kulturalnym;
 - c) Zakup wyposażenia domów kultury itp.;
 - d) Edukacja kulturalna;
 - e) Promocja kultury.
2. Sport i rekreacja:
 - a) Budowa bądź modernizacja obiektów sportowych i rekreacyjnych;
 - b) Organizacja imprez i spotkań;
 - c) Zakup wyposażenia sal sportowych itp.;
 - d) Edukacja sportowo-rekreacyjna;
 - e) Promocja aktywnego trybu życia.
3. Aktywność społeczna:
 - a) Budowa bądź modernizację obiektów pełniących funkcje społeczne;
 - b) Organizacja imprez i spotkań;
 - c) Zakup wyposażenia;
 - d) Edukacja;
 - e) Promocja.
4. Edukacja:
 - a) Budowa bądź modernizacja obiektów pełniących funkcje edukacyjne;
 - b) Organizacja imprez i spotkań o charakterze edukacyjnym;
 - c) Zakup wyposażenia;
 - e) Promocja.
5. Przedsiębiorczość:
 - a) Budowa bądź modernizację obiektów służących rozwijaniu aktywności gospodarczej;
 - b) Organizacja szkoleń;
 - c) Promocja przedsiębiorczości;
 - d) Doradztwo.

Stwierdzono, iż najczęściej lokalnych partnerstw realizować będzie działania w zakresie rozwoju sportu i rekreacji – 99 % przebadanych LGD, natomiast najmniejszym zainteresowaniem cieszą się działania mające na celu edukację. Szczegółowe informacje dotyczące działań służących osiągnięciu założonych celów przedstawia Tabela 6.

Tabela 6. Szczegółowa analiza LSR

L.P.	Obszar aktywności	LSR uwzględniające dany obszar	Rodzaj działania					Doradztwo
			Budowa/ modernizacja obiektów	Organizacja spotkań/ szkoleń	Zakup wyposażenia	Edukacja	Promocja	
			% LGD					
1.	Kultura	91	78	78	69	54	73	
2.	Sport i rekreacja	99	96	85	74	61	83	
3.	Aktywność społeczna	94	77	81	68	67	60	
4.	Edukacja	21	13	17	13		12	
5.	Przedsiębiorczość	92	70	78			85	

Źródło: Opracowanie własne

Działania mające na celu podniesienie aktywności kulturalnej mieszkańców w głównej mierze realizowane są poprzez budowę bądź modernizację obiektów kulturalnych (78 %) oraz organizację imprez i spotkań o charakterze kulturalnym (w 78 %), natomiast w najmniejszym stopniu poprzez edukację kulturalną (w 54 %). Najczęściej wybieranym sposobem podniesienia aktywności sportowej i rekreacyjnej mieszkańców jest budowa bądź modernizacja obiektów sportowych i rekreacyjnych (w 94 %), natomiast w najmniejszym stopniu edukacja sportowo-rekreacyjna (w 61 %). Podniesieniu aktywności społecznej mieszkańców w największym stopniu służyć będą imprezy i spotkania (w 81 %), natomiast w najmniejszym stopniu działania promocyjne (w 60 %). Lokalne partnerstwa w niewielkim stopniu realizują operacje o charakterze edukacyjnym. Najczęściej wybieraną formą podniesienia aktywności edukacyjnej mieszkańców jest organizacja szkoleń – deklarowana przez 17 % partnerstw, natomiast najmniej chętnie wybierano promocję edukacji – deklarowaną przez 12 % partnerstw. Działania zmierzające do podniesienia aktywności gospodarczej mieszkańców w głównej mierze realizowane będą poprzez promocję przedsiębiorczości (w 85 %), natomiast najmniej chętnie wybieraną formą podniesienia aktywności gospodarczej mieszkańców jest doradztwo (w 57 %).

3.6 Innowacyjność w lokalnych strategiach rozwoju

Jednym z wyróżników podejścia Leader jest innowacyjność postrzegana w wymiarze lokalnym i polegająca na:

- zastosowaniu pomysłów i rozwiązań znanych gdzie indziej jednak mających nowatorski charakter na danym terenie;
- nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów;

- rozwoju nowych rodzajów usług lub produkcji;
- nowych sposobach angażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju.

Poniżej przedstawiono zestawienie typowych i innowacyjnych rodzajów przedsięwzięć realizowanych w głównych obszarach aktywności LGD.

1. Kultura i historia:

Typowe, najczęściej pojawiające się	Innowacyjne
- organizacja imprez kulturalnych, festiwali - organizacja konkursów wiedzy o regionie - wspieranie zespołów folklorystycznych i artystycznych - otwieranie muzeów - odtwarzanie starych zawodów, sztuki rzemieślniczej - powoływanie regionalnych izb pamięci	- powołanie teatru - tworzenie monografii

2. Sport i rekreacja:

Typowe, najczęściej się pojawiające	Innowacyjne
- budowa ścieżek rowerowych i pieszych - tematyczne szlaki rowerowe i piesze - budowa przystani (rzeki, jeziora) - rewitalizacja istniejących ośrodków wypoczynkowych, rekreacyjnych, - budowa i modernizacja obiektów sportowych (boiska, hale) - ekoturystyka	- turystyka kwalifikowana (sport kwalifikowany - trasy do Nordic walkingu, kolarstwo górskie; specjalne dla rodzin z dziećmi; dla niepełnosprawnych) - centra obsługi i informacji turystycznej - turystyka weekendowa (zwłaszcza w LGD, które są zlokalizowane w pobliżu dużych aglomeracji)

3. Działalność społeczna:

Typowe, najczęściej się pojawiające	Innowacyjne
- rozwój działalności świetlic wiejskich, - budowanie poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej, identyfikacja z regionem, jego dziedzictwem i problemami, włączanie mieszkańców w rozwiązywanie pojawiających się problemów - podejmowanie działań takich jak: organizacja spotkań integracyjnych dla mieszkańców i organizacja imprez o charakterze rozrywkowym (dożynki, turnieje miejscowości)	- kluby seniora - rozwój wolontariatu - aktywizacja młodzieży - pomoc niepełnosprawnym, likwidacja barier architektonicznych - przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu - działalność na rzecz zwiększania aktywności lokalnej mieszkańców - tworzenie grup zajęć pozalekcyjnych i kół zainteresowań

4. Edukacja:

Typowe, najczęściej się pojawiające	Innowacyjne
- edukacja poprzez konkursy, olimpiady	- ekomuzea - edukacja przedszkolna - e-learning - centra edukacji - szkolenia grup zawodowych – przekwalifikowanie

5. Przedsiębiorczość:

Typowe, najczęściej się pojawiające	Innowacyjne
- szkolenia, - rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, - promocja produktów regionalnych, - rolnictwo ekologiczne,	- centra promocji przedsiębiorczości, - budowa infrastruktury informatycznej, - nowe technologie wprowadzone dla produkcji energii z źródeł odnawialnych

Podczas analizy wyróżniono kilka interesujących projektów mających charakter innowacyjny. W dziedzinie aktywizacji kulturalnej i poszerzania wiedzy o regionie można wskazać na budowę centrum regionalnego na obszarze LGD. Budynek będzie siedzibą działającego na obszarze LGD ośrodka teatralnego, również mają tam odbywać się imprezy o charakterze kulturalnym i sportowym. Centrum będzie otwarte zarówno dla mieszkańców jak i turystów. Miejsce to ma stać się wizytówką LGD, gdzie dostępne będą informacje o regionie i realizowanych w ramach LSR projektach. W budynku tego centrum będzie mieściła się siedziba LGD, co dodatkowo będzie spajało obszar i skupiało go wokół jednego centrum, a przy tym emanowało na zewnątrz umożliwiając zintegrowane działania promocyjne.

Innym ciekawym pomysłem jest organizowanie na obszarze LGD plenerów malarskich i rzeźbiarskich w ramach małych projektów. Jest to doskonała forma promocji dziedzictwa regionu, ale jednocześnie szansa na rozwój gospodarczy. Nie wystarczy przecież wyznaczyć miejsca, gdzie artyści będą mogli czerpać inspirację, ale niezbędna będzie infrastruktura. Podstawowe przedsięwzięcia powinny dotyczyć stworzenia wystarczającej liczby miejsc noclegowych, czy rozwoju usług gastronomicznych. Widać zatem, że jeden dobry pomysł generuje następne. Zapotrzebowanie na usługi powoduje konieczność stworzenia firm, które je będą oferować, a co za tym idzie powstanie nowych miejsc pracy.

W wielu lokalnych strategiach wymieniono problem integracji osób niepełnosprawnych. Jeden z przykładów wartych uwagi zakłada szczególny program służący integracji niepełnosprawnych – pojawiła się inicjatywa, aby na obszarze LGD zorganizować turniej piłki nożnej dla niepełnosprawnych jako imprezy

towarzyszącej Mistrzostwom Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. W opisywanej strategii jednym z głównych celów jest aktywizacja i integracja osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną. Chodzi tutaj o działania związane z aktywnością społeczną, zawodową jak również sportową. Niemal wszystkie cele zostały podporządkowane temu problemowi. Takie projekty są tym bardziej cenne, że ludzie niepełnosprawni na wsi napotykać więcej barier niż w miastach. Brakuje chodników, dzięki którym łatwiejsze jest poruszanie się, brakuje podjazdów oraz hal sportowych przystosowanych do ich potrzeb.

W dziale dotyczącym edukacji można wskazać na pomysły dotyczące powołania uniwersytetu ludowego służącemu wszystkim mieszkańcom LGD i uniwersytetu III wieku. W innej strategii pojawił się pomysł wykorzystania do celów edukacyjnych społeczeństwa platformy e-learning, celem omawianej strategii jest też budowa społeczeństwa informacyjnego.

Warto również zwrócić uwagę na projekt powołania doradztwa dla organizacji pozarządowych w celu wykorzystania potencjału mieszkańców i pomocy w rozwoju aktywności społecznej mieszkańców.

Jedna ze strategii przewiduje powołanie młodzieżowego koła pierwszej pomocy medycznej. Istotą pomysłu jest to, aby uświadomić młodym ludziom wagę niesienia pomocy poszkodowanym w różnych wypadkach.

W kwestii podniesienia aktywności gospodarczej mieszkańców wyróżnia się projekt powołania regionalnego funduszu grantowego. Środki funduszu mają pochodzić ze składek dużych przedsiębiorstw i wspierać tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój mikroprzedsiębiorstw. Innym interesującym pomysłem jest powołanie sieci współdziałających ze sobą małych i średnich przedsiębiorstw.

Przedstawione przykłady stanowią wybór spośród najciekawszych pomysłów jakie pojawiły się w analizowanych lokalnych strategiach rozwoju. Po ich zrealizowaniu z pewnością można je będzie zaliczyć do dobrych praktyk realizowanych w ramach osi IV.

3.7 Współpraca międzynarodowa i międzyregionalna

Jedną z podstawowych zasad podejścia Leader jest współpraca, polegająca na realizowaniu wspólnych projektów z partnerami z kraju lub zagranicy. Projekty współpracy sprzyjają między innymi promocji LGD i regionu, czy lepszemu wykorzystaniu lokalnego potencjału. Istotną kwestią może być też podzielenie się kosztami projektów między partnerów realizujących wspólny projekt. Projekty współpracy można podejmować również z partnerami pochodzącymi z krajów niebędących członkami UE. Trzeba podkreślić, że projekty współpracy nie mogą ograniczać się do wizyt studyjnych i wymiany doświadczeń.

Dane przedstawione w tej części opracowania są wynikiem analizy 110 LSR, skonfrontowanej z wynikami ankiet odesłanych przez 72 spośród tych LGD. W 31 spośród badanych LSR zakłada się projekty współpracy międzynarodowej. Wiele LGD wskazywało na współpracę z podmiotami z więcej niż jednego kraju. Pojawiły się także wskazania na kraje spoza UE, będące sąsiadami Polski - Ukrainą i Białorusią.

Okazało się, że najchętniej wybieranymi partnerami są grupy z Niemiec, Czech i Litwy. Taka prawidłowość jest jak najbardziej uzasadniona, ponieważ są to sąsiedzi Polski. Tak rozpowszechniona współpraca między sąsiednimi grupami jest zapewne rezultatem współdziałania ich mieszkańców w ramach euroregionów. Polskie LGD chętnie podejmują również współpracę z partnerami z krajów takich jak Finlandia, Hiszpania i Francja. Pozostałe kraje na współpracę z którymi wskazywano to: Słowacja, Estonia, Łotwa, Holandia, Dania, Szwecja i Wielka Brytania.

Zaledwie 37 spośród 72 LGD, które odpowiedziały na pytania zadane w ankiecie, zadeklarowało współpracę międzyregionalną z innymi LGD na obszarze kraju. Istnieją również grupy, które zakładają zarówno projekty współpracy międzynarodowej jak i międzyregionalnej. W wyniku analizy okazało się, że 73 spośród badanych LSR nie przedstawia planów współpracy. Zaledwie kilka badanych grup nie przeznaczyło na ten cel środków w swoim budżecie. Oznacza to, że pozostałe LGD zamierzają realizować projekty współpracy, ale LSR nie zawierała wystarczających informacji dotyczących współpracy: nie wskazano partnerów współpracy, kraju/ regionu z którego pochodzą ich partnerzy, czy nie wskazały zarysu projektu. Przedstawienie projektu współpracy w LSR uznawano w monecie wskazania przynajmniej jednego z tych elementów.

3.8 Budżety Lokalnych Grup Działania

Jak wspomiano we wcześniejszej części analizy, budżety lokalnych grup działania (kwoty dofinansowania) zależą od liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały na obszarze działalności LGD.

Na realizację lokalnej strategii rozwoju LGD miała do dyspozycji kwotę stanowiącą iloczyn liczby mieszkańców i stawki 116 zł. Ponadto LGD mogły uzyskać 29 zł/mieszkańca na koszty funkcjonowania i 3 zł/mieszkańca na projekty współpracy. W niniejszej części analizy przedstawiono informacje na temat sposobu rozdysponowania budżetu na operacje z zakresu odnowy wsi, rozwoju działalności pozarolniczej, tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw oraz na tzw. małe projekty.

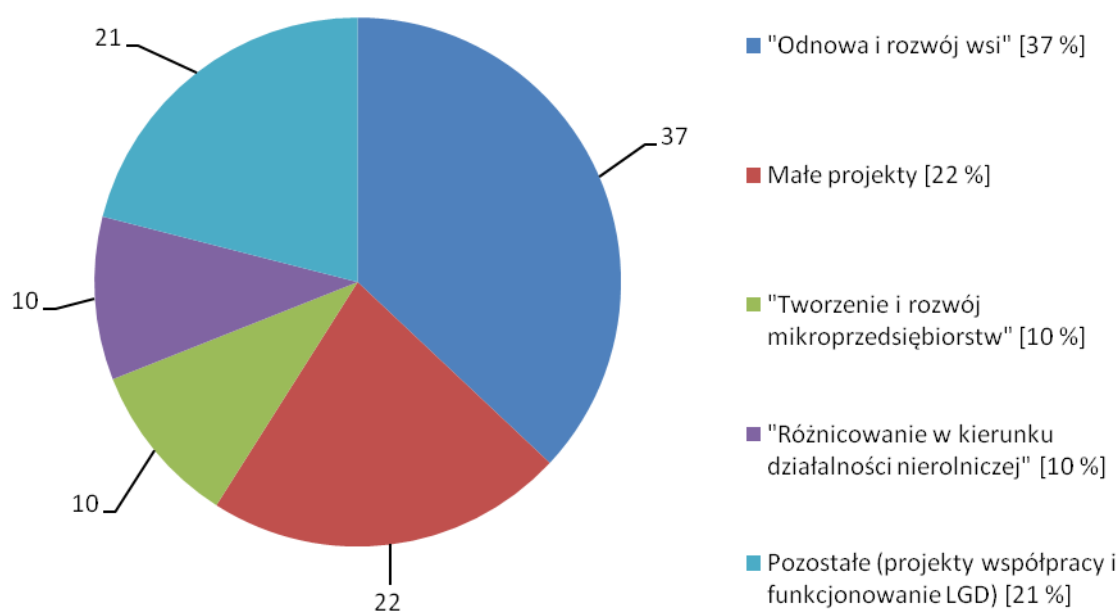
W tym miejscu należy zauważyć, że poziom dofinansowania konkretnych operacji realizowanych przez beneficjentów w ramach LSR musi być zgodny z warunkami określonymi w PROW 2007 - 2013. W przypadku działań „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” poziom dofinansowania wynosi maksymalnie 50 %, natomiast pozostałe 50 % stanowić będzie wkład własny beneficjentów.

Dla każdego z działań określono również maksymalne kwoty dofinansowania. Kwota pomocy w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” wynosi maksymalnie 100 tys. złotych dla jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu. Dla działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” wyznaczono trzy progi dofinansowania: 100 tys. zł, jeżeli beneficjent przewiduje utworzenie jednego lub dwóch miejsc pracy, 200 tys. zł, jeśli beneficjent przewiduje utworzenie powyżej dwóch i mniej niż pięć

miejsc pracy oraz 300 tys. zł¹, jeśli beneficjent w swoim planie zakłada utworzenie minimum pięciu miejsc pracy. Utworzenie każdego miejsca pracy musi odpowiadać zakresowi rzeczowemu operacji. W działaniu „Odnowa i rozwój wsi” dofinansowanie może sięgać maksymalnie 500 tys. na projekty realizowane w jednej miejscowości. W przypadku małych projektów całkowita kwota dofinansowania dla jednego beneficjenta w okresie programowania może wynieść do 100 tys. zł, ale nie więcej niż 25 tys. zł na jeden projekt.

Dane zamieszczone w niniejszym rozdziale przedstawiają strukturę budżetów 110 badanych LGD w odniesieniu do środków publicznych: EFRROW i budżetu państwa. Strukturę budżetów badanych LGD w skali kraju przedstawia Wykres 6.

Wykres 6. Struktura budżetów Lokalnych Grup Działania

Źródło: Opracowanie własne

Badane LGD największą część swoich budżetów, średnio 37%, przeznaczają na projekty z zakresu działania „Odnowa i rozwój wsi”. Na realizację małych projektów wydatkowanych będzie średnio 22 % budżetów, zaś na realizację działań „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz działanie „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” wydatkowane będzie średnio po 10 % budżetów.

3.8.1 Odnowa i rozwój wsi

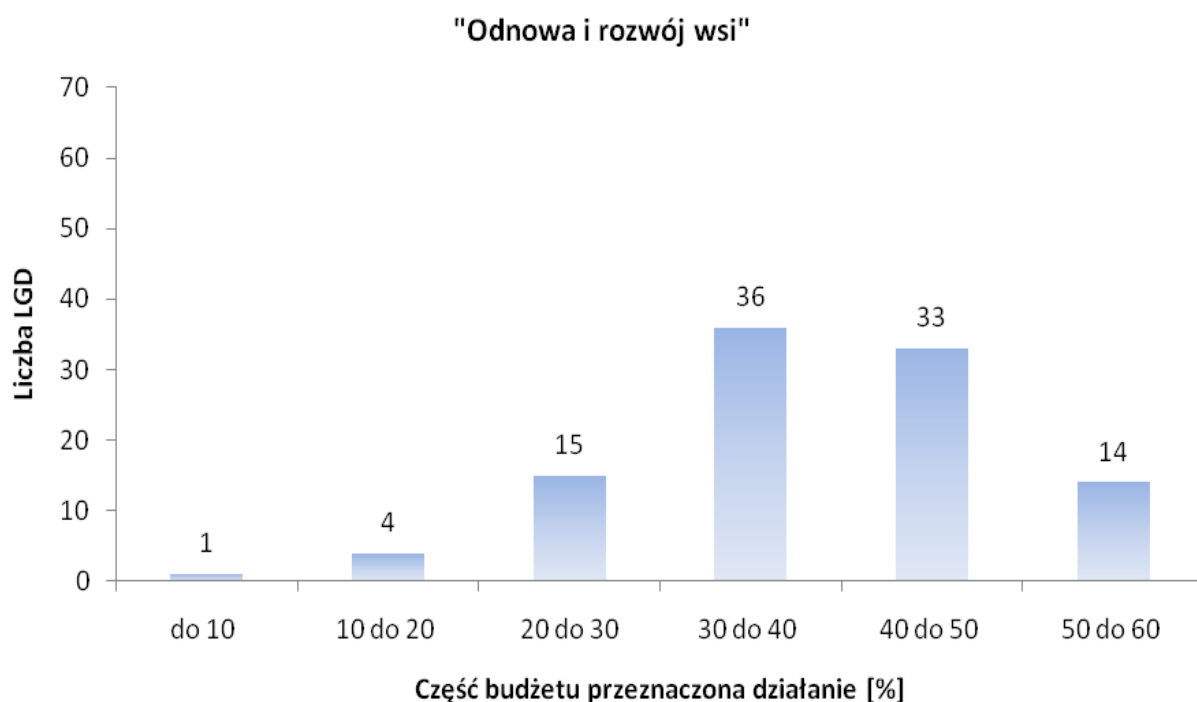
Realizacja działania tworzy warunki dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów wiejskich, aktywizacji ludności, poprawy stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz podniesienia

¹ W toku uzgodnień z Komisją Europejską jest obecnie (2009) zmiana poziomów pomocy.

atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich. Dodatkowo działanie wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich oraz poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców przyczyni się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich.

W strukturze budżetów LGD średnio 37 % środków zostanie przeznaczona na działanie „Odnowa i rozwój wsi”, przy czym wartości te w poszczególnych strategiach wahały się od 8 % do 47 %. Dokładniejsze informacje dotyczące nakładów na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi” przedstawia Wykres 7.

Wykres 7. Grupy LGD według udziału nakładów na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi” w poszczególnych LGD

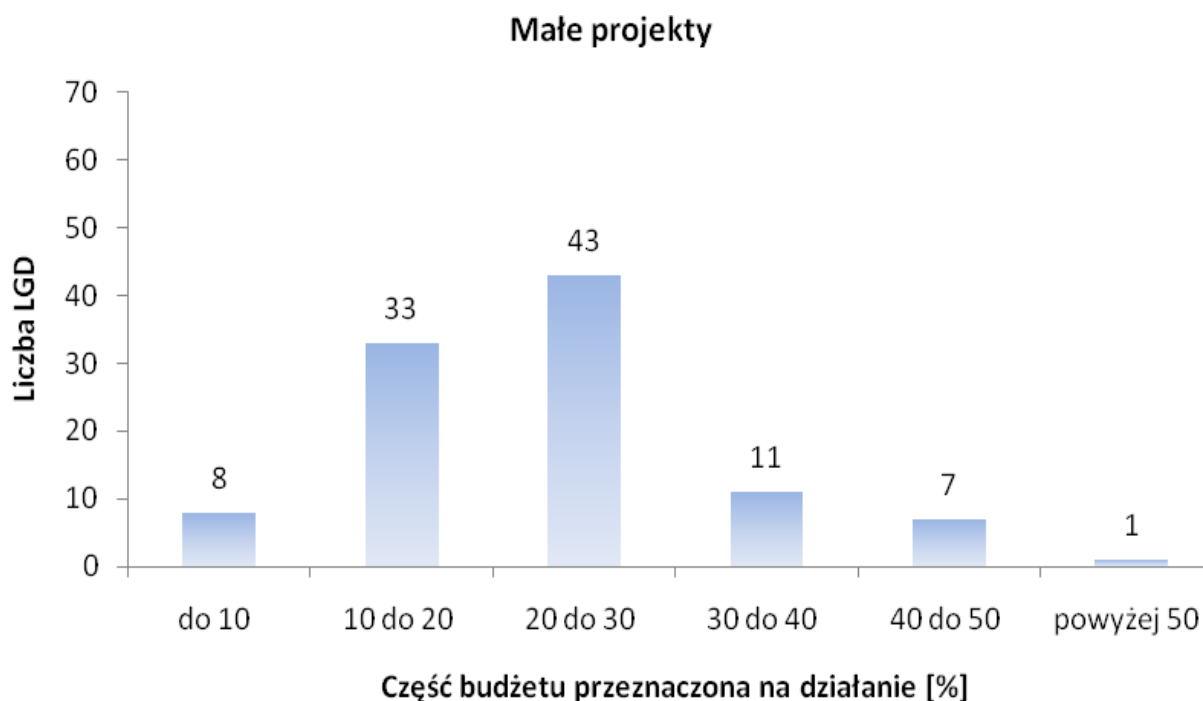
Źródło: Opracowanie własne

3.8.2 Małe projekty

Małe projekty to projekty przyczyniające się do poprawy jakości życia mieszkańców lub zróżnicowania działalności gospodarczej, które nie kwalifikują się do uzyskania wsparcia w ramach działań Osi III PROW 2007 – 2013, i których wartość wynosi od 4 500 zł do 100 000 zł. Zakres małych projektów obejmuje m. in. podnoszenie świadomości oraz rozwijanie aktywności społecznej mieszkańców, rozwijanie turystyki lub rekreacji, zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego, produkcję i wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych itp.

Średnio badane LGD na realizację małych projektów planują przeznaczyć 22 % swoich budżetów, przy czym zakres wydatków wahał się od 8 % do 54 %. Dokładniejsze informacje dotyczące nakładów na małe projekty przedstawia Wykres 8.

Wykres 8. Grupy LGD według udziału nakładów na realizację małych projektów w poszczególnych LGD

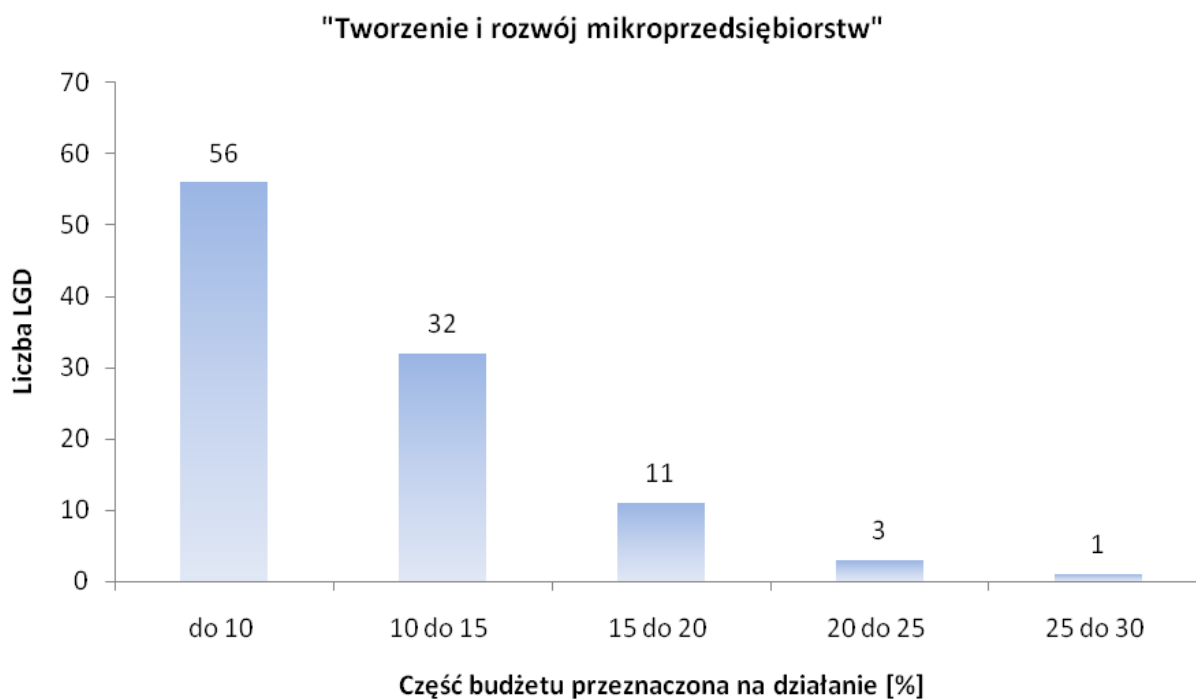
Źródło: Opracowanie własne

3.8.3 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Celem działania jest wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy a w konsekwencji wzrost zatrudnienia oraz zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich.

Średni udział nakładów na realizację działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, w przygotowanych strategiach wynosi 10 % budżetu LGD, przy czym wartości te wahały się od 7,8 % do 27,4 %. Dokładniejsze informacje dotyczące nakładów na realizację działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” przedstawia Wykres 9.

Wykres 9. Grupy LGD według udziału nakładów na realizację działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” w poszczególnych LGD

Źródło: Opracowanie własne

3.8.4 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, poprzez udzielanie pomocy na inwestycje prowadzące do podjęcia dodatkowej działalności wpływa na powstawanie miejsc pracy poza rolnictwem i tworzy warunki dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich.

Średnio w budżetach badanych LGD wydatki na realizację działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” zaplanowano na poziomie 10 % budżetu, przy czym wielkości te wahały się w granicach od 7 % do 25 %. Dokładniejsze informacje dotyczące nakładów na realizację działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” przedstawia Wykres 10.

Wykres 10. Grupy LGD według udziału nakładów na realizację działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w poszczególnych LGD

Źródło: Opracowanie własne

Średnie planowane wydatki całkowite na realizację działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w poszczególnych kategoriach LGD wahają się od 9 % do 11 %. Najwięcej na to działanie wydadzą małe grupy, a najmniej średnie. Inaczej kształtują się wydatki na realizację działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” tutaj średnia środków przeznaczonych na to działanie rośnie wraz z wielkością LGD. Najwięcej planują przeznaczyć na ten cel grupy duże (13 %) a najmniej małe grupy (10 %). Najwięcej środków w budżetach przewiduje się przeznaczyć na działania „Odnowa i rozwój wsi” – od 36 % w małych grupach do 40 % w grupach dużych. Warto zwrócić uwagę na relacje między wydatkami na działanie „Odnowa i rozwój wsi” oraz na małe projekty. Grupy zakwalifikowane jako małe planują wydać na realizację małych projektów 23 % swojego budżetu, grupy średnie 22 %, natomiast grupy duże 19 %. Oznacza to, że duże LGD więcej środków chcą wydać na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi”, a więc inwestycje, które wymagają znacznie większych nakładów i niejednokrotnie zaangażowania podmiotów sektora publicznego, jak na przykład gminy. Duże grupy częściej niż małe mogą pozwolić sobie na większe wydatki, ponieważ obejmują swoim obszarem dużą liczbę mieszkańców, a co za tym idzie, otrzymują więcej środków na realizację poszczególnych działań. Wobec tego łatwiej na obszarze objętym działalnością dużej grupy wybudować centra sportowe czy wyremontować budynki użyteczności publicznej.

3.8.5 Charakterystyka wybranych budżetów

Poniżej zostaną przedstawione skrajności w wydatkach na każde z działań. Ta część oparta będzie na odniesieniach do konkretnych lokalnych strategii rozwoju. Podjęto również próbę wskazania zależności pomiędzy wydatkami na konkretne działania a charakterystyką LGD.

Znacznie poniżej średniej wydatki przeznaczone na działanie „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” zaplanowała jedna z grup, przeznaczając na ten cel 7 % swojego budżetu. Jest to nowoutworzona grupa, która składa się z 97 członków, ze znaczną przewagą przedstawicieli sektora społecznego. Wskazana LGD obejmuje obszar zamieszkiwany przez 17 694 osób. Cele jakie stawia sobie ta LGD są zgodne z osią IV, ale nie odnaleziono wśród nich wyróżniających się propozycji, takich które można by określić jako innowacyjne. Warto dodać, że grupa ta podobną część budżetu przeznaczyła na działanie „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. Najwięcej środków w swoim planie budżetowym zarezerwowała natomiast na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi” - 41,5 % oraz 20 % na małe projekty. Takie proporcje przybliżają tę grupę do dużych LGD. Zagospodarowanie środków odpowiada na przedstawione w LSR oczekiwania mieszkańców, dotyczące głównie poprawy estetyki regionu, naprawy i rozwoju infrastruktury. Wszystkie operacje z tego zakresu wymagają bardzo dużych nakładów finansowych.

Stwierdzono, iż maksymalnie na realizację działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, jedna z grup planuje przeznaczyć 25 % swojego budżetu. Grupa, ta jest nowoutworzoną grupą, która składa się z 64 członków: 8 podmiotów sektora publicznego (w tym 7 gmin), 11 gospodarczego oraz 45 sektora społecznego. Przedstawiana LSR obejmuje swoim zasięgiem 49 785 mieszkańców. W analizowanej LSR nie zauważono dysproporcji pomiędzy celami. Ważne jest jednak to, że w ramach każdego celu zakłada się szereg przedsięwzięć, które powinny przyczynić się do właściwego wykorzystania środków zmierzających do wzrostu aktywności gospodarczej i zawodowej mieszkańców. Są wśród nich propozycje o charakterze innowacyjnym (pozyskiwanie energii z biomasy). Również dużo środków przeznaczono na działanie „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - 16 %. Warto zwrócić uwagę, że ponad 31 % swojego budżetu grupa ta chce przeznaczyć na małe projekty. Na zdecydowanie niższym poziomie znajdują się wydatki na działanie „Odnowa i rozwój wsi” - 12 %, czyli znacznie mniej niż wynosi średnia dla całego kraju.

W ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” najniższa wartość środków została zaplanowana w wysokości 7 % budżetu i została przedstawiona powyżej. Najwyższa wartość zaplanowanych środków została wskazana w wysokości 27 % budżetu LGD. Grupa posiada doświadczenie w realizacji zadań w ramach Schematu II PP Leader+ (w PROW 2004 - 2006). Grupa liczy 93 członków, z czego większość zaliczamy do sektora społecznego i gospodarczego. Obejmuje obszar zamieszkiwany przez 72 819 osób, jest to zatem grupa średniej wielkości. Uzasadnieniem dla takiego podziału kosztów jest zaplanowanie działań podporządkowanych rozwojowi przedsiębiorczości. Wiele deklarowanych przez tę grupę celów ma charakter innowacyjny (rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w obszarze nowych i ekologicznych technologii).

Działania „Odnowa i rozwój wsi” oraz małe projekty w kwestii budżetu są ściśle ze sobą powiązane. Grupa, która zadeklarowała najniższe środki na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi” - 8%, najwięcej przeznaczyła na małe projekty - 54 %. Warto również zwrócić uwagę, że na pozostałe działania w ramach wdrażania grupa przeznaczyła po 8 % środków. W jej skład wchodzi 67 członków z czego aż 58 należy do sektora społecznego. Jest to nowoutworzona grupa. Obejmuje 13 305 mieszkańców jednej gminy. Widać

zatem, że z powodu niskiej liczby ludności i przewagi przedstawicieli sektora społecznego grupa zdecydowała przeznaczyć większość środków na małe projekty.

Najwięcej na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi”, bo aż 61 % przeznaczyła jedna z nowoutworzonych grup. Należy do niej 101 członków w tym 12 gmin. Większość członków stanowią przedstawiciele ludności. LSR obejmuje 127 597 mieszkańców. Na małe projekty przeznaczono 13 % budżetu. Ta strategia, podobnie jak większość analizowanych na pierwszym miejscu stawia inwestycje w infrastrukturę. LGD zakłada, że do realizacji każdego przewidzianego przedsięwzięcia konieczne są remonty budynków pełniących funkcje społeczno-kulturalne, sportowe, czy rekreacyjne. Zauważono również konieczność wybudowania chodników, parkingów. Istotną część inwestycji ma stanowić zagospodarowanie terenów wokół zbiorników wodnych dla poprawy estetyki regionu.

Najmniej na realizację małych projektów planują wydać natomiast dwie grupy, które przeznaczyły na to działanie zaledwie 8 %. Są to zupełnie różne grupy jedna z nich składa się z 85 członków a druga z 19. Przypadek obu tych grup wskazuje, że o planach budżetowych z pewnością nie decyduje liczba członków LGD. Obie te grupy zostały sklasyfikowane jako małe, ponieważ jedna z nich obejmuje 41 762, a druga 34 905 mieszkańców objętego LSR obszaru. Również jeśli chodzi o liczbę gmin zauważono między nimi różnicę, ponieważ członkiem jednej grupy jest 6, a drugiej 5 takich podmiotów. Warto zwrócić uwagę, że owe grupy postanowiły wydać na działanie „Odnowa i rozwój wsi” 54 % budżetu a na małe projekty 8 %. Różnice pomiędzy tymi grupami można zauważyć przechodząc do analizy ich celów. Podczas, gdy pierwsza skupia się raczej na rozwoju działalności turystycznej i promocji regionu, poprawie estetyki regionu, czy aktywizacji zawodowej mieszkańców, druga wskazuje na potrzebę przeprowadzenia dużych inwestycji w infrastrukturę (budowa sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, budowa oczyszczalni ścieków, segregacja odpadów, budowa sieci gazowej, zagospodarowanie przestrzeni wokół zbiorników wodnych). Trudno zatem jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, dlaczego obie te grupy przewidziały taką samą ilość środków na realizację działania „Odnowa i rozwój wsi”. Można jedynie stwierdzić, że pierwsza opisywana grupa powinna zagospodarować więcej środków na pozostałe trzy działania w ramach wdrażania LSR.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ilość przeznaczonych na poszczególne działania środków nie zawsze zależy od liczby mieszkańców objętych LSR, liczby członków LGD i udziału przedstawicieli poszczególnych sektorów. Jedynym decydującym we wszystkich przypadkach czynnikiem są deklarowane cele i planowane przedsięwzięcia. Warto jednak wskazać, że czasami tak jak w przypadku przedstawionych w ostatnim przykładzie grup sposób postrzegania celów i ich finansowania może się różnić i świadczyć o tym, że niektóre cele mogą mieć wyłącznie charakter deklaracyjny (aktywizacja zawodowa i szkoleniowa mieszkańców) i być realizowane w najmniejszym stopniu. Tak jak w przypadku pierwszej z opisywanych w ostatnim przykładzie grup, a główne środki będą przeznaczane na większe inwestycje (budowa chodników, remonty budynków). Może się tak zdarzyć, że grupy te, w trakcie realizacji celów założonych w LSR zauważą konieczność przenoszenia środków pomiędzy działaniami. Operacja przenoszenia środków między działaniami w ramach wdrażania LSR jest dopuszczalna.

Opracowanie:

Paweł Ściański
Wydział Oceny i Analiz
Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Mirella Żak
Na zlecenie Wydziału Leader
Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Akceptacja:

Mieczysław Paradowski
Zastępca Dyrektora
Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi